

meg; 3. a saját emlékirataiban megjelent változatot és 4. a Macartneynek elmondott változatot. Horthy négy beszámolója – Macartney szerint – „nem fér össze egymással – nem annyira a lényegét, mint inkább a beszélgetések számát és időtartamát illetően, s azzal kapcsolatban, hogy mikor mit mondtak. *Mindegyik gyakorlatilag teljesen átsiklik azokon az engedményeken, amelyeket Horthy kétségkívül tett.*” (kiemelés – R. B.) Macartney, 2:234. o.

25. Sok kitűnő történész szerint Magyarország akkori katonai ereje elegendő volt ahhoz, hogy ellenálljon a német megszállásnak, ha a kormány megtette volna az ellenálláshoz szükséges intézkedéseket. A megszállás során felhasznált német és a rendelkezésre álló magyar erők értékelését lásd Ránki, *i. m.*, 65–72. o. és C. A. Macartney, 2:227–228. o.

26. Nagy Vilmos, *i. m.*, 192–193. o. Hogy Magyarország nem tett elővigyázatosági rendszabályokat nemzeti érdekeinek megvédésére a német megszállást megelőző hónapokban, azt C. A. Macartney is hangsúlyozza. Lásd C. A. Macartney, 2:190. o.

27. Magyarország tarthatatlan katonai helyzetét Szombathelyi tárta fel a miniszterelnököknek. Kállay, *i. m.*, 410. o.

28. Lévai Jenő: *Eichmann in Hungary*. Pannonia Press, Bp., 1961, 66. o.

29. Lásd például Diamant, Freudiger és Link, a budapesti ortodoxia befolyásos tagjainak beszámolóját. *HfS*, 3:78. o.

30. Mario D. Fenyő: *Hitler, Horthy and Hungary*. Yale University Press, New Haven, 1972, 178–179. o. Lásd továbbá *The New York Times*, 1944. április 16., 17. o.

31. C. A. Macartney, 2:275. o.

32. *Horthy Miklós titkos iratai, i. m.*, 429. o.

33. Lásd Komoly 1944. augusztus 25-i naplóbejegyzését. *HfS*, 3:166. o. Magyarul: Komoly Ottó naplója. In: *Ráday-évkönyv*, 1983, 238–306. o. Lásd még Schmidt Mária szerk.: *Kollaboráció vagy kooperáció? A Budapesti Zsidó Tanács*. Minerva, Bp., 1990, 142. o.

34. *RLB*, 110. dok.

35. *Uo.*, 114. dok.

36. *Uo.*, 117. dok.

37. Minisztériumok pere (IV. törvényszék, XI. eset), Horthy 1948. március 4-i vallomása, gépirat 2735. és 2745. o.

38. Albert Speer: *Inside the Third Reich*. Macmillan, New York, 1970, 395. o.

39. Göring, Himmler és beosztottjaik (Brandt, Kammler, Pohl és Fegelein) e tárgyra vonatkozó levelezésének szövegét lásd PS-1584-(I)-PS, újra közölve *IMT*, 27:351–364. o. Speernek ezzel kapcsolatos nürnbergi kihallgatását lásd *uo.*, 32:497–500. o.

40. Speer, *i. m.*, 396. o.

41. *Uo.*, 397. o.

42. R-124 (USA 179), lásd továbbá *Vádirat*, 1:133–136. o. Lévai, *Eichmann in Hungary, i. m.*, 81. o. Lásd továbbá Karsai Elek: *A budai Vártól a gyepűig, 1941–1945*. Táncsics, Bp., 1965, 689. o.

43. C. A. Macartney, 2:280. o.

44. *RLB*, 134. dok.

45. Horthy talán csak munkaszolgálatosok vagy az 1938 és 1941 között visszaszerzett területeken élő, munkaképes „galíciai” zsidók átadására gondolt. Az előbbiekre utal az igen kétes értékű *Memoirs*-ban, 219. o. Kasztner azt állítja, hogy Horthy nemcsak beleegyezését adta „zsidó munkások” kiszállításához német hadiipari célokhoz, s ezáltal tulajdonképpen szentesítette a deportálásokat, hanem arról is tudomása